

חזה ראוכר

האמן והאחר שבתוכנו.

"למי שייך קולו של האחר"?

הקול של האחר עבורי, הוא לא רק קולו של הפלסטינאי בן העם האחר, אלא האחר בתוך עמנו, השונה, והזר בתוכינו. העולה החדשה מברית המועצות, הרוסיה, האתיופית, הנערה הדתיה המתנחלת והדודה המבוגרת, השמנה והמכוערת.

"

את הקול של האחר אני שומעת בסטודיו בשיחה שמתנהלת בין אמן למודל. הוא לא שייך לאף אחד. אין לי בעלות עליו. אני לא מדברת בשם האחר. אני רק משוחחת עם האחר. במבט שלעיתים הוא ביקורתי, לעיתים מפוכח ולעיתים מוקסם. השיח מתורגם לציור לשפה של צורות וצבעים, שנוצרים בחשיבה אינטואיטיבית ממקומות של אין מילים. מדובר ביצירת אמנות שמטבעה שואפת להתרומם מהפרטי אל הכללי למקום בו תוכל להתפרש בהרבה מאד אופנים. לכן אני, האמן, הפסיכולוגיה שלי, הזהות שלי, הם לא תמיד רלבנטיים, מכוון שליצירה המוגמרת, בסופו של דבר, יהיו חיים משלה וגם תתפרש בפירושים שלא כיוונתי וציפיתי להם.

ב-1992 עם גל העלייה הגדולה מחבר העמים. התחלתי לצייר מתוך התבוננות נשים עולות חדשות, אותן הזמנתי אלי לסטודיו. התוצאה היתה מיצב ציור של תשע עבודות גדולות בהן מצוירות דמויות מונומנטליות נשים מבוגרות, גדולות מהחיים, בעירום מלא. לציורים היו כנפיים והן נראו כמו איקונות.

העבודות הוצגו במוזאון וילפריד ישראל ב-1993 בגלריה ארסופ ב-1994 במוזאון הכט בחיפה. ב-1996 ובתערוכה קבוצתית של אמנות ישראלית במוסקווה. ב-1999.

"עדות" מראה תערוכה גלריה ארסופ 1994.

העבודות קיבלו התייחסות בעתונות הישראלית וגם בעיתון ווסטי הכותב בשפה הרוסית. וכאן נכונה לי הפתעה.

אני ציירתי את הדמויות מתוך אמפתיה מלאה והזדהות עם הסבל שלהן כפליטות מהגרות הנמצאות במצב של אי וודאות. העיתון וסטי פרש את העבודות לגמרי אחרת. הוא פרש אותן כעלבון. כעלבון שמטיחה אמנית תושבת ותיקה בנשים העולות החדשות מרוסיה. עלבון, כיוון שלא ציירו באופן תרבותי ואידילי כפי שמקובל ונהוג לצייר עירום נשי קלאסי. הם גם סרבו להדפיס את ביקורת האמנות האוהדת שכתב גרגורי אוסטרובסקי מבקר האמנות של העיתון. אשר חלקים ממנה אני מביאה כאן:

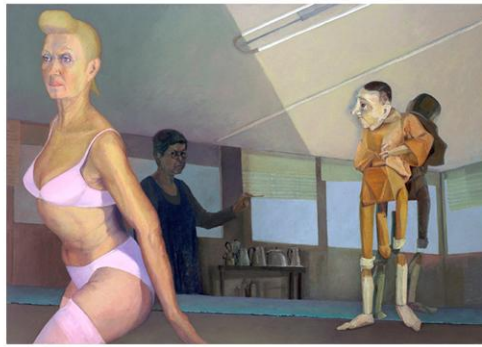
"העבודות מציגות דימוי קיבוצי של העליה הרוסית של שנות ה-90 אשר עלתה לארץ המובטחת בדרך קשה וארוכה. אחדים רואים בעליה התגשמות הציונות וברכה לארץ-ישראל, ואחרים – עול ונטל כבד מנשוא. העליה היא חלק בלתי נפרד מן המציאות שלנו ומתולדותיה, לכן הדימוי של העליה חייב להיות מציאותי, אמין ולא מקושט, כמו בפורטרטים של חוה ראוכר.

במשך שלוש שנים ציירה ראוכר את התמונות, כל פורטרט הוא תולדה של שעות עבודה. האמנית עבדה בצורה יסודית, רצינית ומתוך התבוננות מרוכזת וקפדנית במודלים אשר גופן ופניהן מספרים עליהן כמו שורות בספר. ספר על דור שלם שעבר את השואה ומצא מקלט בארצו לאחר תלאות מרובות, ולא רק על הדור מספרות התמונות, אלא על אותם מתי – מעט אשר חיייהם היו רצופי סבל ואבדן.

חוה מתבוננת במבט אובייקטיבי נטול רגש כביכול, מפוכח ולא מעורב. אולם דווקא בהסתכלות זו היא מגיעה להתחברות רגשית טעונה ביותר ומזהה את העצמי שלה במודלים." הביקורת פורסמה בנובמבר 1994 ב"ארבע על חמש" הזכור לטוב.

בתחילת 2005. תליתי על הקיר החיצוני של בית האמנים בתל אביב. את "נערות לוח השנה" יחד עם שירי שרמוטה של המשוררת חוה פנחס כהן. הדפסים דיגיטאליים ענקיים ובהן דמויות של נשים מבוגרות בלבוש חלקי בתנוחות פתיניות. דימויים שאפשר לראות בהם את ה"אחר" של נערות לוח השנה, הדוגמניות דקות הגזרה, העונות לכל מוסכמות היופי של החברה החילונית. גם כאן נכונה לי הפתעה. עירית תל אביב הטילה צנזורה על העבודות וביקשה להורידן מיד, כוון שהן פוגעות ברגשות הציבור. השכנה ממול התלוננה וטענה שדימויי הנשים הם ממש גועל נפש.

מכוון שמדובר בסביבה חילונית והנשים היו בלבוש חלקי מהסוג שנשים תל אביביות נוהגות להסתובב בו בטיילת התל אביבית, אני משערת שהם לא הורדו מטעמי צניעות. אלא מטעמי "גועל נפש" פגיעה במה שנחשב ליפה, למוסכמה החברתית המקודשת של ייצוג הגוף הנשי.

"נערות לוח שנה" שמן על בד 390X190 ס"מ 1999-2001

בשנים האחרונות אני מציירת נערות ונשים אתיופיות. המבט שלי בנשים האתיופיות הוא מבט מוקסם. את חיה ובנותיה ציירתי מוך התבוננות.

במהלך העבודה ספרה חיה את סיפור חייה, אותו כתבה באמהרית על הבד מאחורי דמותה המצויירת. סיפור על בריחה ממסורת של דיכוי נשים באתיופיה, איך קמה ועשתה מעשה, כשהיא בהריון ותינוקת על זרועותיה, עזבה את בעלה ויצאה למסע תלאות כדי לעלות לארץ ישראל. בחירה יוצאת דופן על רקע התרבות ממנה היא באה. בחירה בחיים גאים ללא דיכוי. "סוף סוף הגעתי לארץ ישראל, נישקתי האדמה, התפללתי ושמחתי, לא הבאתי בעל ברוך השם."

לידה מצוירות שתי בנותיה אשר גדלו בארץ. גאות, בלונדיניות, עצמאיות ומשוחררות.

אני מצרפת תרגום חלק מהטכסט שנכתב מאחורי דמות האם בציור.

"אחותי הקטנה התחתנה בגיל שבע. באו מהכפר השכן, לקחת אותה לבעלה. אבי לא רצה לתת אותה, היתה קטנה, רצה שתמשיך ללמוד. דודה שלי, אחותו, אמרה, לא טוב לאשה ללמוד הרבה, תלמד הרבה, תהיה זונה. שתתחתן, תלך לבעלה ותביא ילדים. אבי שמע לה. לקחו אותה על הגב, היתה קטנה ולא יכלה ללכת הרבה. היא בכתה, לא רצתה לעזוב. היתה בורחת וחוזרת הביתה, אח שלי ודודה שלי היו כועסים עליה, צועקים ומרביצים לה, תלכי חזרה לבעל שלך. המשפחה של בעלה נתנו שלש שנים אחריות לא לגעת בילדה. בגיל עשר ברחו, חזרה הביתה עם מכה בראש וסימן כחול גדול על המצח, לא רצתה לישון איתו, כי היתה קטנה. בגיל 12 נכנסה להריון, והיה שקט, הפסיקה לברוח. ילדה בן, ואחר כך ילדה תאומות, כשהיו בנות חצי שנה מתו, אחת אחרי השניה. ואחר כך ילדה עוד בן שמת בגיל 4. בגיל 25, מתה אחותי הקטנה."

אחוזי הקטנה החמורה בגיל שבוע
באז, מתקשר השוני, לקחת אותה לטולה.
אבי לא רצה לתת אותה, דודה שלי, אמונה,
רצה שתמשיך ללמוד. דודה שלי, אמונה,
אפרה, לא טוב לראש ולתוך הרבה,
תלמד הרבה, תהיה יפה ונאה הרבה,
תלך לבגלה, ותביא ילדים, איך שמענו לה.
לקחו אותה על הרוב, היתה קטנה ולא ילדה
ולפת אחריה לא למנת של בגולה, בגיל שש
שנים אחריה לא למנת של בגולה, בגיל שש
ברחה, חודרה הביתה עם מנה בגוש ושמן
בחוץ גדול על הפנתה, לא רצתה לישון אותו,
כי היתה קטנה, בגיל 12 נבנסה לישון אותו,
היה שקט, הפסיקה כשרו בגולה, ילדה בג, אחרי
כך ילדה האומות כשרו בגולה, ילדה בג, אחרי
עוד בג שמת בגולה, בגיל 4, בגיל 25, מתה,
אחוזי הקטנה."

10. תחילת 2. ספטמבר 3. נומה 4. בתיה 5. ברויה 6. בתיה 7. דבת אל 8. נבראל 9. גדליה 10. החולה 11. יסועה
12. חנה 13. יסועה 14. יסועה 15. יסועה 16. יסועה 17. יסועה 18. יסועה 19. יסועה 20. יסועה
Haas Raichel - Social Welfare, Hadayah and her seven children

הח-אחד-אמונה-קטנה
מב-באמריקה

ואחרון, הוא המבט אל האשה הדתית .

אני מלמדת במיכללה דתית שנים רבות. [אני חילונית]. במשך שנים אני עוקבת אחר הבנות שמגיעות עם תינוקות על זרועותיהם לשעורי הציור שלי. מגיעות באטובוסים ובטרמפים, לעיתים קרובות מעבר לקו הירוק, עם תינוקות, עגלות ולפעמים עם עוד כמה קטנטנים. בעקבות ההתבוננות בהם ציירתי את העבודה "הודיה ואחד עשר ילדיה".

"הודיה ואחד עשר ילדיה" שמן על בד 170X120 ס"מ 2007.

העבודה הוצגה בבית האמנים בתל אביב וגם היה הדפס ענק שלה מחוץ לבית האמנים במיצב "אמהות קדושות", אותו הצבתי ב-2007.

התגובה שקיבלתי מהתלמידות שלי שבאו לשיח גלריה בעקבות העבודה. היתה מפתיעה. אני טענתי שהמבט שלי היה מבט אמפטי מבט שמזדהה עם הקושי שאורח החיים הדתי מעמיד בפניהם. והם טענו שאני בכלל לא מבינה. שמה שאני מפרשת כקושי מתוך הפינה החילונית שלי. הוא בכלל לא קושי עבורן אלא אתגר, יעוד והגשמה עצמית. והן גם כתבו טכסט. שהבטחתי להן לפרסמו.

"שלום חוה!"

הנה פחות או יותר מה שתהילה ואני אמרנו לך לגבי הציור. את יכולה לערוך את זה בסגנון שטוב ומתאים לך. וחשוב לנו להדגיש - אנחנו מגיבות אך ורק לגבי תוכן הציור וחס וחלילה לא משהו אישי נגדך. אנחנו מאד אוהבות ומעריכות אותך ובאמת הכל מתוך כבוד ורגשות חיוביים.

בציור רואים בחורה דתית צעירה אשר בצליליתה נראית אותה הדמות אבל בצורה נפולה יותר ועייפה יותר. מסביב רואים 10 תינוקות, כנראה ילדיה של האשה. אנו הבנו שהציור רוצה להעלות למחשבה את העניין שנשים דתיות מתחתנות בגיל צעיר, יולדות ילדים בזה אחר זה וכביכול מוותרות על הביטוי העצמי שלהן כמו קריירה, עבודה מחוץ לבית, עיסוק בתחביבים וכו'. נראה שיש ביקורת על כך שהן משעבדות עצמן בשביל אידיאלים, משפחה ועול הטיפול בילדים כבר מגיל צעיר. בתור בנות דתיות אנו רוצות להדגיש כמה נקודות: בחורה דתית מנהלת אורח חיים על פי התורה. היא עושה זאת מתוך רצון ושמחה ומתוך אמונה בקב"ה.

סדר העדיפויות שלה שונה מסדר עדיפויות של אשה שחיה ע"פ ערכים שונים. היא רואה את אותה המציאות מנקודת מבט אחרת לגמרי. בחורה דתית רואה את המימוש האמיתי שלה בראש ובראשונה ע"י כך שהיא מקימה משפחה בריאה ושמחה לפי התורה, כאשר היא מחנכת את ילדיה והיא עקרת הבית. "עקרת" מלשון "עיקר". אשה היא המושלת בבית ולפי השקעתה כך גם יראה הבית. לאישה יש קורת רוח **נסיפוק** כאשר היא רואה את פירותיה לאחר שנים של השקעה כפי שהיתה רוצה. כמובן שאין הכוונה לבטל את האני העצמי לטובת האידיאלים אך הדגש כאן הוא על **סדר העדיפויות** ולא ביטול העניינים הפחות חשובים. נשים צעירות שמטופלות בילדים, לא אומרות שזה קל להן ושהן כלל לא מעוניינות

בעיסוק שהן אוהבות, אלא הן אומרות - קשה לנו, זה נכון אך זה חס וחלילה אינו סבל! גם להוציא תואר שני זה קשה אך אם הוא חשוב לך אתה נהנה ממנו. להיפך, נשים אלו מנהלות את ביתן מתוך שמחה ושלמות ולא מתוך טרחה מעיקה. כתוב בתהילים "כל כבודה בת מלך פנימה", כאשר אשה יודעת שעיקר חייה הוא בתוך ביתה, היא מסוגלת להוציא עצמה לידי ביטוי בצורה הרבה יותר טובה ונכונה, גם כאשר זה מתפרס לעבודה מבחוץ - טיפול באחרים, מורה, מנהלת, עו"ס, רופאה ואפילו עורכת דין."